

Бабіков Олександр Петрович,
професор кафедри кримінального права
та процесу Київського авіаційного
інституту, керуючий партнер
АО «ДЕФЕНСОРЕС»,
доктор юридичних наук

МОДЕЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ

Поряд з «провокацією кримінального правопорушення», в судових рішеннях з'являється і такий термін як «моделювання кримінального правопорушення».

По справі № 695/2759/20 Верховний Суд констатував, що «підготовка змодельованого кримінального правопорушення розпочалася 12 червня 2020 року, тобто правоохоронці не розпочали дій щодо розслідування кримінального правопорушення, а спрямовували свої дії на отримання штучних доказів, начебто кримінально протиправних дій» [1], залучивши до цього іншу особу, яка діяла за їхніми вказівками та схилилася до вчинення кримінального правопорушення. Також Верховний Суд зазначив, що сторона обвинувачення не надала будь-яких даних, що вказували б на те, що особа до внесення відомостей до ЄРДР розпочала вчинення неправомірних дій [1].

Інколи це може набувати ознак «пошуку кримінального правопорушення», коли до ЄРДР вносяться узагальнені відомості, що служба або особа певного органу, міністерства, установи вимагає або одержує неправомірну вигоду, після чого відбуваються активні «пошукові» дії, спрямовані на виявлення «слабого звена», встановлення з ним контакту та підбурювання до вчинення кримінального правопорушення, з подальшим рецензуванням (видаленням фрагментів аудіо-, відеозаписів, що містять ознаки відвертого підбурювання).

Вироком Франківського районного суду м. Львова по справі № 465/7984/21 було звернено увагу, що адвокат, який одночасно представляв потерпілих та підприємство, на якому загинула особа за відсутності законних повноважень надавав правову допомогу та одночасно виступив і в третій «іпостасі» заявника та викривача. Цей приклад також вказує на активне «моделювання» подій, за яких правоохоронний орган створює передумови для виникнення ситуації, в якій в подальшому відбувається кримінальне правопорушення, який вони і «викривають».

Моделювання, штучне створення обставин, що стають передумовою для висловлення вимоги або пропозиції, маніпулятивна поведінка (створення у особи враження безвихідності ситуації) як спосіб провокації кримінального правопорушення. Постановою

Верховного Суду від 02 квітня 2024 року по справі № 450/374/18 виправдано особу – визнано як обставини, що «свідчать про відсутність прямого умислу».

Іншою формою моделювання кримінального правопорушення та маніпуляцією учасниками провадження є завідоме внесення до ЄРДР відомостей про тяжкий злочин, за відсутності його ознак. Якщо дозвіл на проведення НС(Р)Д одержано внаслідок штучного створення підстав для звернення з клопотанням, докази, одержані в результаті проведення НС(Р)Д на підставі таких дозволів з урахуванням положень ч. 1, 2 ст. 87 КПК України [4, 5, с. 169–170] і визнаються недопустимими як такі, що отримані внаслідок істотного порушення фундаментальних прав та свобод людини, зокрема внаслідок здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов [4].

Оскільки чинним КК України не передбачено факт вчинення провокації як підставу для звільнення особи від кримінальної відповідальності [6], встановлення факту моделювання кримінального правопорушення, штучного створення обставин для проведення НС(Р)Д, вчинення провокативних, спонукальних дій з боку правоохоронних органів та залучених ними осіб, є підставою для висновку про відсутність у діяння складу кримінального правопорушення, а саме обов'язкового елементу корупційних кримінальних правопорушень – прямого умислу.

Список бібліографічних посилань

1. Постанова Верховного Суду від 25 квітня 2024 року по справі № 695/2759/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118725413>.
2. Вирок Франківського районного суду м. Львова по справі № 465/7984/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119016845>.
3. Постанова Верховного Суду від 02 квітня 2024 року по справі № 450/374/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118297021>.
4. Постанова Верховного Суду від 14 травня 2024 року по справі № 164/1293/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119212842>.
5. Тарасенко О. С. Негласні слідчі (розшукові) дії за новим кримінальним процесуальним законодавством України. *Духовність українства XXI століття* : матеріали XII Всеук. наук.-практ. конф. (м. Кіровоград, 20 квіт. 2012 р.). Кіровоград, 2012. С. 169–170.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.